ISSN 0203-9494. ПРОБЛЕМИ СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВА. 2017. Випуск 66, с.81–92.
PROBLEMS OF SLAVONIC STUDIES. Issue 66, pp.81–92.

УДК 80(=16):271.4(477.83)+271.2(497.1)]-675"194"
DOI: 10.30970/sls.2017.66.2070

УЧАСТЬ ГАЛИЦЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ І КРИЖЕВЕЦЬКОЇ ЄПАРХІЇ У ВЕЛЕГРАДСЬКИХ КОНГРЕСАХ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX ст.

Янко РАМАЧ

Університет у Новому Саді
вул. Зорана Джинджича 2, Новий Сад, 21000 (Сербія)
Філософський факультет
Відділ русиністики

У статті досліджується участь і співпраця Галицької митрополії, а власне митрополита А. Шептицького з єпископом Д. Няраді в обговоренні питань, які роглядалися на велеградських конгресах, а також методи і практика втілення велеградських конгресів у життя згаданих помісних церков та наслідки цієї діяльності.

Як висновок: тісна співпраця А. Шептицького з єпископом Д. Няраді у царині екуменічних питань не тільки сприяла поширенню і втіленню екуменічної ідеї і практики між вірянами Галицької митрополії і Крижевецької єпархії, а й позначилася на укріпленні духовного і національного зближення русинів Югославії з українцями Галичини.

Ключові слова: екуменічні конгреси у Велеграді, Галицька митрополія, Крижевецька єпархія, митрополит Андрей Шептицький, єпископ Діонісій Няраді.

Історія ідеї об'єднання християнських церков така ж давня, як і велика схизма у християнській церкві 1054 р. Ідея об'єднання жила упродовж віків, змінювалися лише її провідники, засоби і методи реалізації. У XIX ст. актуалізувалося дослідження діяльності слов'янських апостолів Кирила і Мефодія, прагнення оцінити її значення для слов'ян, їхньої писемності, культури, релігії. На підставі кирило-мефодіївської спадщини знову розпочався пошук шляхів єднання слов'ян, а кирило-мефодіївська традиція стала платформою, на якій розпочався процес об'єднання християнських церков. За словами єпископа Августина Баб'яка, нелегко було розпочати об'єднання слов'ян, які релігійно належали до різних церков – римо-католицької, православної, протестантської і греко-католицької. Екуменічні ідеї зароджувалися в слов'янських землях, а саме в Моравії, у Велеграді, у центрі діяльності Кирила і Мефодія, де з 1863 р. відбувалися урочисті відзначення тисячолітніх ювілеїв: прибуття Кирила і Мефодія в Моравію (863), смерть Кирила (869) та смерть Мефодія (885) (Баб'як, 1, 2009).

У другій половині XIX ст. у Моравії створювалися товариства, які почали популяризувати багату спадщину слов'янських апостолів. За ініціативою оломоуцького архієпископа А. Ц. Стояна (1851–1923), 1891 р. тут було засновано товариство "Апостолят святих Кирила і Мефодія". Австрійська влада з самого початку неприхильно ставилася до ідеї популяризації спадщини слов'янських апостолів і єднаннння слов'ян, оскільки це суперечило ідеї єдності імперії. Попри це, Апостолят, почавши роботу в Моравії,

© Рамач, Я., 2017

незабаром поширив свою діяльність на інші слов'янські землі: Хорватію, Словенію, Сербію й українські єпархії у Перемишлі та Львові. Таким чином популяризувався культ слов'янських апостолів Кирила та Мефодія, а в церковних колах цей релігійно-слов'янський дух відроджував екуменічні ідеї (Баб'як, І, 2009). Митрополит Андрей Шептицький був одним із провідників цієї слов'янської й екуменічної ідеї разом з мариборським єпископом М. А. Сломшеком, дяковецьким єпископом Й. Ю. Стросмаєром, єпископом Оломуца Л. Пречаном та іншими.

У Велеграді було проведено сім екуменічних конгресів (1907, 1909, 1911, 1924, 1927, 1932 і 1936 рр.), на яких обговорювалися питання екуменічного єднання християнських церков. У них брали участь богослови, дослідники історії церкви, церковні діячі. На початку проведення конгресів, та й пізніше, великі християнські церкви з певним ваганням і недовірою поставилися до їх діяльності. Напевно, саме цим можна пояснити той факт, що зміст подій, що відбулися під час конгресів у Велеграді, досі не опублікований і залишається недоступним для широкого кола зацікавлених осіб. Ці матеріали зберігаються у Державному архіві в Опаві, а також у Центральному державному історичному архіві у Львові (Баб'як, 1, 2009).

На перших трьох конгресах (1907, 1909 і 1927 рр.) головував митрополит А. Шептицький. В інших конгресах, з об'єктивних причин, прямої участі він не брав, однак на них були присутні представники Галицької митрополії. Крижевецький єп. Діонісій Няраді брав участь в усіх семи конгресах.[1] Те, що саме діяльність та співпраця митрополита А. Шептицького та Д. Няраді в розгляді та реалізації окремих питань і постанов, обговорюваних і прийнятих на велеградських конгресах, стали об'єктами уваги окремого дослідження, пояснюється давніми зв'язками Київської митрополії та Крижевецької єпархії. Перші прямі контакти української церкви з церковними представниками та вірянами майбутньої Крижевецької єпархії сягають XVII ст. – початку уніатської діяльності між православними сербами в Хорватії, коли монах Методій Терлецький діяв там як проповідник між ускоками[2] (Šimrak, 1926, с.55–57; Джуджар, 1984, с.30–31). Взаємини Крижевецької єпархії з Київською, а згодом і Галицькою митрополіями заслуговують на окреме дослідження.

Темою пропонованої розвідки є співпраця Крижевецької єпархії з Галицькою митрополією на початку XX ст. – саме в цей час ректором семінарії Крижевецької єпархії у Загребі був о. Д. Няраді, майбутній її єпископ, і саме тоді почалася його співпраця з митрополитом А. Шептицьким. Митрополит Андрей в одному зі своїх інтерв'ю зазначив, що вперше зустрівся з Д. Няраді 1895. р. в Загребі (Саламон, 1935, с.1; Маляцко, 1995, с.148). Няраді тоді був студентом духовної семінарії. За словами М. Маляцка, Д. Няраді "у своїх творах (...) зумів об'єднати, перш за все, свої аскетичні прагнення і пасторальну діяльність, свою теологічну ерудицію і легке спілкування з народом, західний спосіб роздумування і глибоку східну духовність, культурно-просвітні та релігійні потреби вірних, русинську мовну і культурну автономію з українським патріотизмом, національну поділеність і духовно-церковну єдність своєї єпархії" (Маляцко, 1995, с.184).

---

[1] Др Діонісій Няраді (1874–1940) – греко-католицький священик, ректор семінарії Крижевецької єпархії, з 1914 р. – апостольський адміністратор, у 1920–1940 рр. – єпископ цієї єпархії, у 1922–1927 рр. – апостольський адміністратор Пряшівської єпархії, а в 1938–1939 рр. – апостольський адміністратор Мукачівської єпархії з резиденцією у Хусті. Докладніше про життя й діяльність єпископа Д. Няраді у працях Янка Шимрака (Šimrak, 1936) та Михайла Маляцка (Маляцко, 1995).

[2] Ускоки – населення військового кордону Австрійської імперії з Османської імперією. Ускоками були переважно православні серби, втікачі з турецької території, які переходили на австрійську територію і вступали до прикордонної військової служби, щоб захищати кордон від нападів турків.

Ставши ректором семінарії Крижевецької єпархії у Загребі 1902 р., Д. Няраді добре усвідомлював, що від виховання молодих священиків значною мірою залежить майбутнє єпархії, тому з самого початку ретельно опікувався вихованням семінаристів та їхньою освітою. Кращі семінаристи і студенти духовної семінарії по можливості скеровувалися в інші римо-католицькі та греко-католицькі семінарії й академії з метою отримання знань і досвіду, необхідних для їхньої майбутньої священицької діяльності (Šimrak, 1936, s.77). На той час семінаристи й студенти семінарії Крижевецької єпархії навчалися не лише у Загребі, а й у Римі, Інсбруці, Ліллі, Відні, Братиславі, Оломуці, Лювені, Ужгороді, Станіславові, Перемишлі, Бучачі, Львові, а в Югославії – ще й у Травнику і Дякові (Маляцко, 1995, с.155–156).

Діонісій Няраді часто звертався з проханням до митрополита Андрея прийняти в греко-католицькі семінарії у Галичині та в Богословську академію у Львові семінаристів і студентів Крижевецької єпархії.[3] Так, 1907 р. Д. Няраді відрядив свого односельчанина Гавриїла Костельника в семінарію до Львова, де той закінчив богословські студії і перевівся з Крижевецької єпархії до Львівської.[4] Згодом А. Шептицький послав Г.Костельника на студії філософії до Фрайбурга у Швейцарії.[5] Співпрацю Д. Няраді з митрополитом Шептицьким ще більше скріпили велеградські конгреси. Про співпрацю й справжню дружбу двох архієреїв свідчить той факт, що на папці, в якій митрополит складав листи від Д. Няраді і в якій вони досі зберігаються (у Центральному державному історичному архіві у Львові), він власноручно написав: Amicus meus maximus.

Про авторитет митрополита Андрея та про його самовіддану працю на екуменічній ниві свідчить факт, що його обрано головою на двох перших конгресах у Велеграді, у 1907 і 1909 рр., та у 1927 р. Митрополит Шептицький, який мав своє бачення шляху до об'єднання церков, на першому конгресі у Велеграді звернувся до учасників зі словами:

> "Зближення між Сходом і Заходом може наступити завдяки кращому взаємопізнанню, що напевно змінить рівень мислення та богословські погляди багатьох східних богословів (...). Богословам з діаспори ще рано говорити про спроби об'єднання, тому що в їх мисленні така ідея будить надто сильні упередження та страх перед пануванням. Площиною, на якій вони готові співпрацювати, може стати захист релігійних принципів або християнського милосердія. Коли дійде до порозуміння щодо спільних дій на цих двох площинах, зародиться більша надія у майбутньому". (Цит. за: Баб'як, 1, 2009, с.4)

У цих словах митрополита стисло сформульована не лише ідея, а й головні засади екуменічної діяльності. Об'єднання двох церков, Західної і Східної, на думку митрополита, мало бути поєднанням рівного з рівним, оскільки обидві частини Христової церкви однаково старовинні та заслужені (Зіньковський, 2015, с.1).

Для митрополита Шептицького і єпископа Няраді участь у велеградських конгресах не була формальною – вони жили задля ідеї об'єднання церков, хоч усвідомлювали,

---

[3] Листи Діонісія Няраді до митрополита А. Шептицького: Центральний державний історичний архів у Львові (далі: ЦДІАЛ), ф. № 358, опис № 2, од. зб. 92. Наприклад, у листі до митрополита А. Шептицького від 25.09.1902 р. Д. Няраді просить митрополита допомогти, щоби Янко Калай був прийнятий в Руську колегію у Римі; у листі від 28.10.1903 р. просить прийняти студентів Крижевецької єпархії на навчання до Львова і десятки подібних листів.

[4] Докладніше про життя та діяльність Гавриїла Костельника у студії Юліана Тамаша (Тамаш, 1986).

[5] Докладніше про докторські студії Г. Костельника у Фрайбурзі та про спілкування з митрополитом А. Шептицьким у його листах до митрополита (Рамач, 2001).

що церковної єдності не можна досягти лише узгодженням догматичних розходжень богословами і згодою архієреїв, представників поодиноких церков. Обидва щиро вірили, що насамперед архієреї повинні у своїх церквах проводити клопітку роботу зі своїми вірянами і створювати атмосферу єднання – лише таким шляхом можна досягти результату. Митрополит Шептицький своїм найголовнішим завданням вважав невтомну діяльність на ниві зближення та єднання Західної і Східної церков: "Ціль моєї праці – зібрати всіх вас під стягом Христа". Цій ідеї він вірно служив до кінця свого життя (Зіньковський, 2015, с.1).

Після першого екуменічного конгресу у Велеграді 1907 р. митрополит А. Шептицький звернувся до вірян Галицької митрополії з пастирським посланням "Зближаються часи", в якому вказав на важливість праці задля церковної єдності. Після цього у січні 1908 р. він видав розпорядження першої неділі кожного місяця читати молитви за досягнення церковної єдності. Це вже була конкретна робота з вірянами, яка мала сприяти визріванню ідеї, щирого переконання і конкретних дій у досягненні церковного єднання. Адже поки віряни у своїх серцях плекають нетерпимість до прихильників інших християнських релігій, ніщо й думати про прямування до церковної єдності (Зіньковський, 2015, с.2).

Про ставлення митрополита А. Шептицького до ідеї та практики єднання церков існує значна дослідницька література. Він наполегливо прагнув діалогу з представниками Російської православної церкви. З його ініціативи розпочате листування з єпископом Антонієм Храповецьким, який у той час очолював Волинську і Житомирську єпархії Російської православної церкви. Діалог вівся з 1903 р. і обірвався в 1908 р. За словами Ю. Аввакумова,

> "митрополит Андрей намагався домогтися того, чого насправді він і досягнув: взаємоввічливого й водночас максимально чесного та відвертого діялогу з російським православним єпископом про найважливіші, засадничі питання християнської єдности. (...) Цим листуванням митрополит Андрей бажав продемонструвати примирливу позицію Греко-Католицької Церкви: показати, наскільки близькими є обидві конфесії, як багато вони мають спільного; насамкінець, він намагався довести, що єдність можлива". (Аввакумов, 2003, с.110)

Хоча діалог обірвався раніше, ніж приніс би конкретні результати, митрополит своїм сміливим чином довів, що спілкування між двома церквами можливе.

Щодо об'єднання українських церков: митрополит глибоко розумів, що усі недолі й лихоліття спричинені роз'єднанням церков. Він вважав, що вирішення національного питання українського народу неможливе без об'єднання українських християнських церков чи налагодження добрих стосунків між ними. Як теолог, він усвідомлював, що об'єднання треба і можна провести так, щоб жоден з суб'єктів не відчував, що щось втрачає, та щоб об'єднання було наслідком щирого сприйняття основних істин і прагнень християнського вчення. Зрозуміло, що він як греко-католик головну увагу звертав насамперед на об'єднання з православними. Митрополит вважав, що в об'єднанні церков треба починати з питань, в яких практично нема розбіжностей або є не дуже суттєві протиріччя, а питання, узгодження яких вимагає глибших догматичних тлумачень, залишити напотім. У діалозі з представниками української православної церкви він висловлював думку, що в догматиці нема таких розбіжностей, які не можна було б узгодити, основне питання полягає в тому, щоб православні визнали римського папу як наступника св. Петра і главу церкви (Геник, 2015, с.20). Як колись митрополит Йосиф

Рутський у діалозі з православним митрополитом Петром Могилою, він готовий був зректися частини своїх церковних уповноважень заради досягнення об'єднання, що, за його глибоким переконанням, є проявом суті християнства: "Щоб всі були одно" (Зіньковський, 2015, с.3).

Хоча в обговоренні теоретичних питань екуменізму та їх реалізації єпископ Д.Няраді прислуховувався до думок митрополита, якого шанував як старшого, цінував його теологічні знання й авторитет, проте з деяких питань все-таки не міг так легко сприймати певні думки і практичні рішення митрополита. Щоправда, два церковні ієрархи жили та працювали в зовсім різних політичних і суспільних обставинах. Цим певною мірою можна пояснити деякі відмінності в їх розумінні єднання християнських церков і в ставленні до римо-католиків та православних.

У деяких своїх листах єпископ Няраді не тільки намагався пояснити митрополитові Андрею своє ставлення до римо-католиків і православних у Югославії, а й навіть робив спроби висловити свої міркування про певні "недоліки" греко-католицьких священиків у Галичині[6] та греко-католицьких священиків з Галичини, які тимчасово виконували місію між українцями-греко-католиками у Боснії. Так, він зазначав, що в Югославії греко-католики мають дуже добрі взаємини з римо-католицькою церквою, яка вважає їх рівними і часто їм допомагає та підтримує. З огляду на це, просив митрополита застерігати священиків-греко-католиків з Галичини, які працювали серед українців у Боснії, щоб ті не ставилися до римо-католиків як до ворогів, як часто в Галичині відносяться до поляків-римо-католиків.[7] Натомість, сам Д. Няраді аж ніяк не міг бути настільки толерантним до православних, як Шептицький. Митрополит Андрей будував плани і намагався розпочати діалог з православними як рівний з рівним (Зіньковський, 2015, с.1), шукаючи в перших контактах "точки дотику", узгодження ж окремих догматичних розбіжностей відкладав на часи, коли буде досягнуто більше довір'я для узгодження таких питань (Зіньковський, 2015; Безпалько, 2015).

На початку XX ст. єпископ Няраді звернувся до митрополита Андрея з проханням швидко зробити щось для українців-греко-католиків у Боснії, оскільки між ними посилюється православна пропаганда, підримувана з Сербії, і "єсли не прійде скора помочь, всѣ загинуть не лишь національно, але і для церкви католицкой".[8] В іншому листі до митрополита він зазначає, що без заснування греко-католицьких монастирів і без нових кадрів, які б працювали між народом і в українських школах, "нема надѣи на розвѣй уніи в Боснѣ" (ЦДІАЛ, фонд № 358, опис № 2, од. зб. 92).

Влітку 1909 р., готуючись до другого конгресу у Велеграді, єпископ Д. Няраді, який на той час перебував у Жовкві, листом інформував митрополита А. Шептицького, як і на котрому поїзді йому найкраще добиратися до Велеграда. Варто зазначити, що

[6] ЦДІАЛ, фонд № 358, опис № 2, од. зб. 92. – лист єпископа Д. Няраді до митрополита А. Шептицького (Загреб, 28 10 1903 р.). Крім іншого, він пише: "(...) Священици интелигентни, по серцю дуже добри, але що до политики, такъ думаю, що не стоять досить високо; - ту єсть много фанатизму, такъ у Васъ, якъ и ту въ Горватскей". Далі Няраді зауважує, що багато греко-колицьких священиків без остерігань підтримують "Просвіту", яка друкує і книжки, які, на його думку, шкідливі дня народу.

[7] ЦДІАЛ, фонд № 358, опис № 2, од. зб. 92. – лист єпископа Д. Няраді до митрополита А. Шептицького, (Загреб, 27 01 1910 р.), в якому він прямо пише: "Особливо прошу, щоби В. Високопреосвященство найострийшу заповѣдь видало тимъ священикамъ, котри до насъ приходять, щоби уважали не запроваджувати таки обставини, яки у Васъ межи Паляками и Русинами".

[8] Не вважаю за потрібне згадувати те, що про ці питання єпископ Д. Няраді писав у своїх творах – йдеться лише про те, що писав митрополитові Андрею: ЦДІАЛ, фонд № 358, опис № 2, од. зб. 92. – лист єпископа Д. Няраді до митрополита А. Шептицького (Загреб, 10 11 1907 р.).

вони не їхали разом: єпископ Няраді вибрав дешевший варіант – вагон економ-класу. Раніше вони вже запланували після конгресу поїздку до Боснії з метою відвідати тамтешніх греко-католиків-українців. У листі до митрополита єпископ Няраді висловив свої міркування щодо проведення планованої спільної Служби Божої у Велеграді, доводячи, що це ще неможливо (ЦДІАЛ, фонд № 358, опис № 2, од. зб. 92). Імовірно, якраз у зв'язку зі служінням спільної Служби Божої з православними єпископ Няраді ще у лютому вислав митрополитові Шептицькому "замовленый Rituale Romanorum старославянского язика" (ЦДІАЛ, фонд № 358, опис № 2, од. зб. 92).

Готуючись до четвертого конгресу у Велеграді 1913 р., єпископ Няраді у листі до митрополита зазначав, що прочитав пропозицію організаторів про те, щоб при проведенні спільної літургії на іконостасі поруч з іконами Богородиці, св. Кирила і Мефодія, Христа Пантократора і св. Йосафата повісити ікони св. Сави (сербського) і св. Яна/Івана Рилського (болгарського), яких "схизматики" вважають своїми патронами. Він переконував митрополита, що цього не можна допустити, бо це може призвести до негативних наслідків, а можливе й таке, що словенці і хорвати після цього перестануть приїжджати до Велеграда (ЦДІАЛ, фонд № 358, опис № 2, од. зб. 92). Невідомо, чим все це закінчилося. Планований на 1914 р. конгрес проведений не був. Наведені приклади свідчать про те, що єпископ Няраді не перейнявся ідеєю екуменізму так глибоко, як митрополит Андрей, який не тільки на словах, а й на ділі завжди був готовий до діалогу і співпраці з православними – тільки "Щоби всі були одно!"

Після спричиненої війною перерви у проведенні конгресів обставини радикально змінилися. Утворилися нові держави, встановлено нові державні кордони, змінилися відносини між окремими країнами, виникли труднощі з виробленням паспортів для їх учасників. Іншим стало і ставлення Ватикану до велеградських конгресів: раніше часто стримане, іноді навіть скептичне, за папи Пія XI воно стало безумовно позитивним: конгреси отримали повне визнання, і це призвело до сприятливих змін у методологічному та організаційному аспектах проведення їх. Офіційними мовами доповідачів стали латинська та старослов'янська (Баб'як, 1, 2009, с.5).

У четвертому екуменічному конгресі у Велеграді 1924 р. митрополит Андрей участі не брав, оскільки польський уряд не захотів видати йому паспорт. На п'ятому конгресі у Велеграді в липні 1927 р. митрополита Шептицького знову обрано головою. Наступного року він разом з єпископом Няраді почав проводити конкретні заходи з метою поширення екуменічних ідей і постанов конгресу між вірянами: у липні–серпні 1928 р. вони разом відвідують єпархії Підкарпатської Русі та Словаччини. Тижневик "Руски новини" надрукував лаконічну інформацію про те, що 9 серпня крижевецького єпископа Д. Няраді відвідали у Крижевцях митрополит А. Шептицький та єпископ Никита Будка і що з Крижевців вони поїдуть на єпископську конференцію до Ужгорода (К., 1928, с3). Однак спочатку вони завітали до Боснії відвідати тамтешніх греко-католиків-українців, 13 серпня – до русинів у м. Шід (К., 1928, с.3), а 14–15 серпня – до русинів у Руському Керестурі. Звідти відправились до Чехословаччини на нараду греко-католицького єпископату в Ужгороді (К., 1928, с.1–2), в якій брали участь місцеві єпископи, пряшівський Павло Гойдич, мукачівський Петро Гебей, митрополит А. Шептицький, єпископ Д. Няраді і єпископ Н. Будка і яка фактично стала продовженням нарад, що відбулись у Львові 1927 р. (Майороші, 2012, с24).

Крижевецький єпископ Няраді, як і митрополит Шептицький, намагався поширювати дух екуменізму та ідеї велеградських конгресів насамперед у своїй єпархії, а також ширше – в Югославії та в Чехословаччині, де він з 1922 по 1927 рр. був апос-

тольським адміністратором греко-католицької Пряшівської єпархії. Ювілеї часто ставали доброю нагодою для проведення серед вірян певних акцій, які неминуче впливали на почуття людей. Так, з нагоди 1100-річниці з дня народження св. Кирила 1927 р. Крижевецька єпархія, тобто її Апостолят св. Кирила і Методія, організував паломництво до Велеграда, до Чехії і Моравії, а також у ті регіони Словаччини і Підкарпатської Русі, де жили русини/українці – греко-католики. У грудні 1926 р. єпископ Д. Няраді звернувся до своїх вірян статтею у тижневику "Руски новини", в якій докладно пояснив вагу і мету відзначення великого ювілею – 1100-річниці з дня народження св. Кирила у серпні 1927 р., водночас закликав взяти участь у паломництві до Велеграда (Няраді, 1926, с.1). Після цього у першій половині 1927 р. в тижневику ще кілька разів публікувалися статті про діяльність св. братів Кирила і Мефодія, про екуменічні конгреси у Велеграді та про організацію паломницької подорожі до Велеграда (Няради, 1927a; Ювилейне паломнїцтво до Велеграду, 1927, с.3). У травні 1927 р. греко-католицька парафія у Загребі урочисто відзначила 1100-річницю з дня народження св. Кирила. Привітальну промову виголосив єпископ Д. Няраді (Няради, 1927b, с.3). Завдяки цьому русини Крижевецької єпархії отримали доволі повну інформацію про екуменічні конгреси і прагнення до об'єднання християнських церков. Після закінчення подорожі канонік Димитрій Надь опублікував у тижневику кілька статей – про подорож паломників, про міста, які відвідували, і коротко про проведення п'ятого екуменічного конгресу у Велеграді 1927 р. (Надь, 1927).

Єпископ Няраді велику увагу приділяв пресі. У виданнях Руського народного освітнього товариства (далі – РНОТ), у "Руских календарях" й у тижневику "Руски новини" він публікував пастирські послання, звернення до вірян, статті з історії церкви та інші матеріали духовного змісту. З нагоди 1100-річниці з дня народження св. Кирила 1927 р. видав у Жовкві книжечку українською мовою "Життя св. Кирила і Методія" (Няраді, 1924), згодом вона побачила світ у Новому Саді русинською мовою (Няради, 1927a), а в тижневику "Руски новини" текст друкувався у продовженнях (Няради, 1927b). Праця єпископа повинна була популяризувати діяння св. апостолів Кирила і Мефотія, робити наголос на значенні їхньої діяльності для слов'ян, а також поширювати екуменічні ідеї і постанови велеградських конгресів.

До ювілеїв річниць митрополита Шептицького у тижневику "Руски новини", органі РНОТ у Югославії, публікувалися принагідні статті. У статті з нагоди 25-річного ювілею митрополита 1926 р. наголошується на його значній ролі в організації велеградських конгресів, зазначається, що двічі його обирали головою конгресів, на яких він виголошував змістовні доповіді (Фирак, 1926b, с.2).

На початку 1936 р. у тижневику "Руски новини" опубліковано Пастирське послання єпископа Д. Няраді. У першій його частині він коротко виклав факти з життя і діяльності св. Мефодія після смерті брата Кирила. В останні роки свого життя Мефодій в основному займався перекладом уривків Святого Письма. У другій і третій частинах більше йдеться про прагнення св. Мефодія бути до кінця в єдності зі Святим Престолом, про діяльність Апостоляту св. Кирила і Мефодія та про його значення для всіх слов'ян і для об'єднання церков. У 24 неділю після Сходження Св. Духа Послання було прочитане у церкві під час Літургії, на яку запросили всі церковні організації. Святкування ювілею продовжилось і 1936 р. – насамперед на праздник св. Кирила і Мефодія, з влаштовуванням урочистих академій, урочистих бесід на честь св. братів тощо. Послання підписали усі 17 єпископів з Югославії (Няраді, 1936). Після цього в окремих русинських греко-католицьких парафіях пройшли урочисті академії

на честь св. Кирила і Мефодія, на яких аматорські гуртки виконували свої вистави, а священики виголошували доповіді про життя і діяльність св. братів (Седми унионистични Конгрес…, 1936b, с.3). По закінченні святкування 1050-ї річниці з дня смерті св. Мефодія у тижневику "Руски новини" було опубліковано статтю, яка розкриває значення діяльності св. братів Кирила і Мефодія в поширенні християнства між слов'янами та про діяльність Апостоляту св.Кирила і Мефодія на ниві об'єднання християнських церков (Закончене ювилею 1050-рочнїци…, 1936, с.2).

З приводу сьомого екуменічного конгресу у Велеграді 1936 р. у тижневику "Руски новини" надруковано матеріал, в якому наводяться основні дані про його проведення, розповідається про дискусії з приводу потреби і подальших шляхів нового об'єднання християн. У конгресі взяли участь один кардинал, один митрополит, восьмеро римо-католицьких і четверо греко-католицьких єпископів та майже 400 інших учасників. Автор наводить теми деяких доповідей: про джерела богословія св. Кирила і Мефодія; про вчення св. Кирила і Мефодія про те, як треба вшановувати Богородицю; про вчення і вірування св. Кирила і Мефодія про св. Духа; про науку св. братів про першість римського папи; про церковне право і шлюбне право в окремих слов'янських країнах. Автор окремо наголошує на значенні діяльності св. братів Кирила і Мефодія для греко-католиків (Седми унионистични Конгрес…, 1936, с.1).

Довголітня щиросердна співпраця митрополита А.Шептицького і єпископа Д.Няраді була в основному спрямована на екуменічну діяльність, оскільки обидва архієреї ставили перед собою одну мету – об'єднання християнських церков. Попри тісну співпрацю, у деяких питаннях, або, краще сказати, у реалізації конкретних питань, вони інколи мали різні погляди, зумовлені відмінними суспільними, політичними та церковними обставинами, в яких вони жили і діяли у своїх країнах. Однак відмінності, які проявлялися не стільки у поглядах, скільки в реалізації окремих постанов, не ослаблювали цю співпрацю, адже головна мета була у них спільна – брати участь у роботі екуменічних конгресів і втілювати їх постанови насамперед у своїх церквах, щоб греко-католики стали історичним суб'єктом і справжнім мостом при зближенні римо-католицької та православної церков.

Список посилань

Аввакумов, Ю., 2003. Митрополит Андрей (Шептицький) і проблеми церковної єдності. *Ковчег. Науковий збірник із церковної історії*, IV, с.101–114.

Баб'як, А., 2009. Велеградські конгреси в 1907–1936 роках: контекст зародження, перебіг подій та участь в них греко-католицької церкви (I–II). *Релігієзнавчі студії.* [online] Доступно: https://risu.org.ua/ua/index/studies of religions/32933/ [Дата звернення 2 грудня 2017]

Баб'як, А., 2013. *Подвиг Митрополита Андрея Шептицького як апостольського Візитатора для українців (1920–1923) і його взаємини з урядом Польщі.* Тренто–Больцано.

Бачинци – Академия св. Кирила и Методия, 1936. *Руски новини*, 9, с.3.

Безпалько, У., 2015. Деякі аспекти унійної діяльності Митрополита Андрея Шептицького на початку XX ст. *Наукові записки. Серія "Історія"*, с.29–36.

Білас, А. А., 2015. Спадщина Андрея Шептицького: духовність, діяльність, мораль. В: *Матеріали науково-практичної конференції*, м. Тлумач, 9 серпня 2015. Івано-Франківськ.

Геник, Л., 2015. Основні богословські питання в екуменічній діяльності єпископа і митрополита Андрея Шептицького. В: Білас, А. А. ред. *Спадщина Андрея Шептицького: духовність, діяльність, мораль. Матеріали науково-практичної конференції*, м. Тлумач, 9 серпня 2015. Івано-Франківськ: Місто НВ, с.14–28.

Джуджар, Ю., 1986. *Католицька церква візантійсько-слов'янського обряду в Югославі.*, Рим: Папський східний інститут, Факультет східного канонічного права.

З нашого владичества. Крижевци, 1928. *Руски новини*, 31, Нови Сад, с.3.

Закончене ювилею 1050-рочнїци шмерци св. Методия, 1936. *Руски новини*, 26, Дяково, с.2.

Зіньковський, Т., 2015. Екуменічна діяльність Андрея Шептицького. *Галицьке слово*, 2 (1844).

К., 1928. Приход Високих Достойникох до Руского Керестура. *Руски новин*и, 32, Нови Сад, с.1–2.

Майороші, М. А., 2012. Митрополит Андрей Шептицький і Закарпаття. *Науковий вістник Ужгородського університету. Серія Історія*, 28, с.18–27.

Маляцко, М.,1995. Преосвящений владика Д-Р Діонізій Няраді – апостол і місіонер. *Богословія*, 59, с.147–193.

Митрополит Андрей Шептицький. Дати з життя. [online] Доступно: http://sheptytsky.ugcc.org.ua /main.php [Дата звернення 2 грудня 2017]

Надь, Д., 1927. Зос драги до Велеграду. *Руски новини*, 29, 32–38, Нови Сад.

Няради, Д., 1926. Ювилей 1100 рочници народзеня св. Кирила. *Руски новини*, 104, Нови Сад, с.1.

Няради, Д., 1927a. *Житіє св. Кирила і Методія*. Нови Сад.

Няради, Д., 1927b. Житіє св. Кирила и Методія. *Руски новини*, 7–12, Нови Сад.

Няради, Д., 1936. Посланїца, *Руски новини*, 1–3, Дяково.

Няраді, Д., 1924. *Життя св. Кирила і Методія*. Жовква.

Преслава ювилея св. Кирила у Загребу, 1927. *Руски новини*, 24, с.3. Нови Сад.

Рамач, Я., 2001. Писма Гавриїла Костельника митрополитови Андрийови Шептицкому (1–2), *Шветлосц*, 2, 3. Нови Сад: Руске слово, с.173–200, 301–322

Саламон, С., 1935. У митрополита Андрея. *Руски новини*, 32, Дяково, с.1–2..

Седми унионистични Конґрес на гробе св. Методия у Велеграду, 1936. *Руски новини*, 31, Дяково, с.1.

Спадщина митрополита Шептицького в національному і духовному відродженні України, 2000. Івано-Франківськ: Плей, 215 с.

Тамаш, Ю., 1986. *Гавриїл Костельник медзи доктрину и природу*. Нови Сад: Руске слово.

Фирак, М., 1926. Двацецпейцрочни ювилей митрополита Шептицкого. *Руски новини*, 66, Нови Сад, с.2.

Фирак, М., 1932. Конґрес у Велеграду за зєдинєнє католицкей и православней церкви. *Руски новини*, 30, Дяково, с.1.

Центральний державний історичний архів у Львові (ЦДІАЛ). Фонд № 358, опис № 2, од. зб. 92.

Ювилейне паломнїцтво до Велеграду, 1927. *Руски новини*, 22, Нови Сад, с.2.

Apostolica saeculis XVII et XVIII, I. Zagreb: Typis Typografiae Archiepiscopalis.

Šimrak, J., 1926. *De relationibus Slavorum Meridionalium cum Sancta Romana Sede.* Zabreb: Typis typographiae archiepiscopalis

Šimrak, J., 1936. Život i rad vladike. *Spomenica grkokatoličke Križevačke biskupije za godinu 1936.* Zagreb, s.65–97.

References

Apostolica saeculis XVII et XVIII, I. Zagreb: Typis Typografiae Archiepiscopalis.

Avvakumov, Yu., 2003. Metropolitan Andrej Sheptyc"kyj and the Issues of Church Unity. *The Ark. Scientific collection on church history* IV, pp.101–114. (In Ukrainian)

Bab'yak, A., 2009. The Congresses in Velegrad from 1907–1936: the Context of Their. *Relihiyeznavchi studiyi.* [online] Avialable at: https://risu.org.ua/ua/index/studies of religions/32933/ [Accessed 2 September 2017]. (In Ukrainian)

Bab'yak, A., 2013. *The Accomplishment of Metropolitan Andrej Sheptyc"kyj as an Apostolic Visitor for the Ukrainians (1920-1923) and his Relations with the Polish Government.* Trento–Bolcano. (In Ukrainian)

Bachyncy – The Academy of St. Cyril and Methodius, 1936. *Rusky novyny*, 9, Dyakovo, p.3. (In Ruthenian)

Beginning, the Stream of Events and the Participation of the Greek Catholic Church in Them I–II, *Relihiyeznavchi studiyi.* [online] Avialable at: https://risu.org.ua/ua/index/studies of religions/32933/ [Accessed 2 September 2017]. (In Ukrainian)

Bezpal"ko, U., 2015. Some Aspects of the Uniate Activities of Metropolitan Andrej Sheptyc"kyj at the Beginning of the 20th century. *Naukovi zapysky. Seriya "Istoriya"*, pp.29–36. (In Ukrainian)

Bilas, A. A., 2015. The Heritage of Andrej Sheptyc"kyj: Spirituality, Activity, Morale. In: *Materialy naukovo-praktychnoyi konferenciyi,* m. Tlumach, 9 serpnya 2015. Ivano-Frankivs"k. (In Ukrainian)

Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv. (TsDIAL). Fond № 358, opys № 2, od. zb. 92. (In Ukrainian)

Dzhudzhar, Yu., 1986. *The Catholic Church of Byzantine-Slavic Rite in Yugoslavia.* Rym: Paps"kyj sxidnyj instytut, Fakul"tet sxidnoho kanonichnoho prava, 200 p. (In Ukrainian)

From Our Diocese – Krizhevci, 1928. *Rusky novyny*, 31, Novy Sad, p.3. (In Ruthenian)

Fyrak, M., 1926. The 25th Anniversary of Metropolitan Sheptyc"kyj. *Rusky novyny*, 66, Novy Sad, p.2. (In Ruthenian)

Fyrak, M., 1932. The congress in Velehrad for the unification of the Catholic and Orthodox Churches. *Rusky novyny*, 30, Dyakovo, p.1. (In Ruthenian)

Henyk, L., 2015. The Basic Theological Issues in the Ecumenical Activity of Bishop and Metropolitan Andrej Sheptyc"kyj. In: Bilas, A. A, ed., *Spadshhyna Andreja Sheptyc"koho: duxovnist", diyal"nist", moral". Materialy naukovo-praktychnoyi konferenciyi,* m. Tlumach, 9 serpnya 2015. Ivano-Frankivs"k: Misto NV, pp. 14–28. (In Ukrainian)

K., 1928. The Arrival of High Dignitaries to Ruski Krstur. *Rusky novyny*, 32, pp.1–2. Novy Sad. (In Ruthenian)

Kovcheh. A Scholary Journal of Church History, IV, pp. 101–114. Lviv: Vydavnyctvo Ukrayins"koho Katolyc"koho Universytetu. (In Ukrainian)

Majoroshi, M. A., 2012. Metropolitan Andrej Sheptyc"kyj and Zakarpatje (Transcarpathian Region/Zakarpattia Oblast). *Naukovyj vistnyk Uzhhorods"koho universytetu. Seriya Istoriya*, 28, pp.18–27. (In Ukrainian)

Malyacko, M.,1995. Reverend Bishop dr Dionisij Nyaradi – Apostle and Missionary. *Bohosloviy*a, 59, pp.147–193. (In Ukrainian)

Mytropolyt Andrej Sheptyc"kyj. Date og Life. [online] Avialable at: http://sheptytsky.ugcc.org.ua/main.php [Accessed 2 грудня 2017] (In Ukrainian)

Nad", D., 1927. Zos drahy do Velehradu, *Rusky novyny*, 29, 32–38. Novy Sad. (In Ruthenian)

Nyaradi, D., 1924. *The Life of St. Cyril and Methodius*. Zhovkva. (In Ukrainian)

Nyarady, D., 1926. Yuvylej The 1 100th Anniversary of St. Cyril`s Birth. *Rusky novyny*, 104, Novy Sad, p.1. (In Ruthenian)

Nyarady, D., 1927a. *The Life of St. Cyril and Methodius*. Novy Sad. (In Ruthenian)

Nyarady, D., 1927b. The Life of St. Cyril and Methodius. *Rusky novyny*, 7–12, Novy Sad.

Nyarady, D., 1936. Epistle (Episcopal). *Rusky novyny*, 1–3, Dyakovo. (In Ruthenian)

Ramach, Ya., 2001. The Letters of Havrijil Kosteljnik to Metropolitan Andrey Sheptytsky (1–2). *Shvetlosc*, 2–3. Novy Sad: Ruske slovo, pp.173–200, 301–322.

Salamon, S., 1935. Visiting Mitropolitan Andrej, *Rusky novyny*, 32, Dyakovo, pp.1–2. (In Ruthenian)

Shymrak, Ya., 1926. *On the Relations of the South Slavs with the Holy Apostolic Throne in the 17th and 18th Centurie*s (De relationibus Slavorum Meridionalium cum Sancta Romana Sede Apostolica saeculis XVII et XVIII), I. Zagreb: Typis Typografiae Archiepiscopalis, 176p.

Shymrak, Ya., 1936. Life and Work of the Bishor. *Spomenica grkokatoličke Križevačke biskupije za godinu 1936*. Zagreb, pp.65–97. (In Croatian)

Tamash, Yu., 1986. *Havryyil Kostel"nyk* between Doctrine and Nature. Novy Sad: Ruske slovo, p.351. (In Ruthenian)

The Celebration of St. Cyril`s Anniversary in Zagreb, 1927. *Rusky novyny*, 24, p.3. Novy Sad. (In Ruthenian)

The End of the 1 050th Anniversary of the Death of St. Methodius, 1936. *Rusky novyny*, 26, Dyakovo, p.2. (In Ruthenian)

The Heritage of Metropolitan Sheptyc"kyj in the National and Spiritual Revival of Ukraine, 2000. Ivano-Frankivs"k: Plej, 215 p. (In Ukrainian)

The Jubilee Pilgrimage to Velegrad, 1927. *Rusky novyny*, 22, p.2. Novy Sad. (In Ruthenian)

The Seventh Unionist Congress on the Grave of St. Methodius in Velegrad,1936. *Rusky novyny*, 31, p.1. Dyakovo. (In Ruthenian)

Zin"kovs"kyj, T., 2015. Ecumenical Activity of Andrej Sheptyc"kyj. *Halyc"ke slovo*, 2 (1844). (In Ukrainian)

THE PARTICIPATION OF THE METROPOLIS OF HALYCHYNA AND THE EPARCHY OF KRYZHEVCI AT THE CONGRESSES OF VELEHRAD IN THE XX CENTURY

Yanko RAMACH

University of Novi Sad
2, Zorana Đinđića Str, Novi Sad, 21000 (Serbia)
Faculty of Philosophy
Department of Rusyn Studies

Abstract

Background: At the ecumenical congresses in Velehrad (in the first half of the 20th century), dedicated to the unification of Christian churches, Greek Catholics participated as well. Metropolitan Andrey Sheptytsky had a prominent role in the elaboration of the ecumenical idea and organization of the first ecumenical congresses in Velehrad, at which from the very beginning also took part the bishop of the Eparchy of Kryzhevci Dyonisyj Nyaradi.

Purpose: The author sets the goal to study (examine) the participation and cooperation of the Metropolis of Halychyna, Metropolitan Andrey Sheptytsky, with Bishop D. Nyaradi in the discussion on the issues that were on the agenda at the congresses in Velehrad, as well as the methods and practice of implementing into life the decisions of the congresses in Velehrad in the aforementioned regional churches and the results of this activity and cooperation.

Results: Taking into account written documents, information from the press and archive material, the article analyzes a part of the aforementioned cooperation between the two archbishops and their joint efforts in implementing into life the ideas and decisions brought at these congresses. The author comes to the conclusion that the close cooperation between the two archbishops in the field of ecumenical issues contributed not only to the spreading and implementing of the ecumenical idea and practice among the believers of the Metropolis of Halychyna and the Eparchy of Kryzhevci, but that it had an influence on strengthening of the spiritual and national rapprochement of the Ruthenians of the Eparchy of Kryzhevci with the Ukrainians from Halychyna.

Key words: Ecumenical congresses in Velehrad, the Metropolis of Halychyna, the Eparchy of Kryzhevci, Metropolitan Andrej Sheptyc"ky, Bishop Dyonisij Nyaradi.

Стаття надійшла до редколегії 05.10.17
Прийнята до друку 19.10.17